

УДК 352/354-1

DOI <https://doi.org/10.32782/pdau.pma.2024.2.7>

МОНІТОРИНГ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

Медвідь Вікторія Юрївна,

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин

Полтавського державного аграрного університету

ORCID ID: 0000-0002-2257-6276

Дослідження присвячено актуальній проблемі вдосконалення системи моніторингу соціально-економічного розвитку територіальних громад в умовах децентралізації та повномасштабної російської агресії. Автором обґрунтовано, що моніторинг слід розглядати не лише як інструмент збору й аналізу інформації, а і як невід'ємну складову системи підтримки прийняття управлінських рішень на національному (регіональному) та місцевому рівнях. У статті проаналізовано сучасний стан дослідження проблеми й виявлено різноманітність підходів до визначення сутності та змісту моніторингу. На основі аналізу наукової літератури, системного та порівняльного аналізу досвіду різних територій, а також моделювання можливих сценаріїв розвитку автор пропонує власне бачення моніторингу як комплексного процесу, спрямованого на виявлення динамічних змін, потенційних ризиків і можливостей розвитку територіальних громад. Запропоновано трирівневу модель моніторингу, що має рівні стратегічної відповідності, операційної ефективності й результативності. Рівень стратегічної відповідності передбачає аналіз відповідності планів і програм розвитку загальним стратегічним цілям організації. Рівень операційної ефективності спрямований на оцінку своєчасності виконання проєктів та їх окремих компонентів. Рівень результативності передбачає використання системи показників для оцінки ефективності реалізації проєктів. Обґрунтовано необхідність використання комплексного набору індикаторів, що охоплюють економічні, соціальні, демографічні та інфраструктурні аспекти розвитку громад. Особлива увага приділяється інклюзивному підходу та використанню міжнародних стандартів, як-от Індекс інклюзивного розвитку (IDI), для забезпечення порівняльності й оцінки прогресу на глобальному рівні. У статті також розглянуто ключові аспекти моніторингу, а саме систематичність, комплексність, орієнтація на результат, а також вимоги до індикаторів моніторингу, зокрема надійність, вимірюваність, регулярність, перевірюваність, доступність, релевантність та чутливість. Результати дослідження можуть бути використані для розробки ефективних систем моніторингу на рівні окремих громад і для формування загальнонаціональної системи моніторингу розвитку територій. У статті представлено концептуальні основи побудови ефективної системи моніторингу, яка дає змогу здійснювати спостереження, діагностику та прогнозування соціально-економічних показників розвитку громади, забезпечуючи її успішне функціонування в динамічному та мінливому середовищі.

Ключові слова: моніторинг, територіальна громада, соціально-економічний розвиток, індикатори, сталий розвиток, децентралізація.

Medvid Viktoriia. MONITORING OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS

This study focuses on the urgent issue of improving the monitoring system for the socio-economic development of territorial communities in the context of decentralization and the full-scale Russian aggression. The author argues that monitoring should be viewed not only as a tool for collecting and analyzing information, but also as an integral part of the management decision-making support system at the national (regional) and local levels. The article analyzes the current state of research on the issue and identifies the diversity of approaches to defining the essence and content of monitoring. Based on the analysis of scientific literature, systemic and comparative analysis of the experience of different territories, as well as modeling possible development scenarios, the author proposes his own vision of monitoring as a comprehensive process aimed at identifying dynamic changes, potential risks and opportunities for the development of territorial communities. A three-level monitoring model is proposed, which includes the levels of strategic compliance, operational efficiency and effectiveness. The level of strategic compliance involves analyzing the compliance of development plans and programs with the general strategic goals of the organization. The level of operational efficiency is aimed at assessing the timeliness of project implementation

and their individual components. The level of effectiveness involves using a system of indicators to assess the effectiveness of project implementation. The necessity of using a comprehensive set of indicators covering the economic, social, demographic and infrastructural aspects of community development is substantiated. Special attention is paid to the inclusive approach and the use of international standards, such as the Inclusive Development Index (IDI), to ensure comparability and assess progress at the global level. The article also considers the key aspects of monitoring, such as systematicity, complexity, focus on results, as well as requirements for monitoring indicators, in particular reliability, measurability, regularity, verifiability, accessibility, relevance and sensitivity. The research results can be used to develop effective monitoring systems at the level of individual communities and to form a nationwide monitoring system for territorial development. The article presents the conceptual foundations for building an effective monitoring system that allows for observation, diagnosis and forecasting of socio-economic development indicators of the community, ensuring its successful functioning in a dynamic and changing environment.

Key words: *monitoring, territorial community, socio-economic development, indicators, sustainable development, decentralization.*

Вступ. Удосконалення системи моніторингу соціально-економічних показників розвитку територіальних громад є одним із найактуальніших завдань сучасної України. Процес децентралізації влади й утворення територіальних громад, що відрізняються значною різноманітністю, потребує впровадження ефективних систем моніторингу. Постійна зміна соціально-економічних умов, а особливо виклики, спричинені повномасштабною російською агресією, потребують регулярного оновлення й адаптації таких систем до нових реалій. Наявність достовірної та актуальної інформації про стан громад є необхідною умовою для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень на національному та місцевому рівнях і забезпечення ефективної інтеграції України в міжнародні процеси. Також потрібно зазначити, що вдосконалення системи моніторингу соціально-економічних показників розвитку територіальних громад набуває особливої актуальності в контексті глобальної мети досягнення сталого розвитку. Цілі сталого розвитку (ЦСР), сформульовані в рамках постанови № 2030, передбачають інтегральний підхід до розвитку, що охоплює економічні, соціальні й екологічні аспекти.

Матеріали та методи. Метою наукової статті є розробка й обґрунтування теоретико-методичних аспектів щодо вдосконалення системи моніторингу соціально-економічних показників розвитку територіальних громад для підвищення ефективності управління та ухвалення обґрунтованих рішень на національному та місцевому рівнях.

Для всебічного дослідження та вдосконалення системи моніторингу соціально-економічного розвитку територіальних громад потрібно застосувати комплексний підхід, що поєднує теоретичний аналіз наукової літератури, системний аналіз структури та функцій системи моніторингу, порівняльний аналіз досвіду різних територій, моделювання можливих сценаріїв розвитку, а також емпіричні дослідження показників соціально-економічного розвитку громад, включно з опитуванням, статистичним аналізом і геопросторовим аналізом.

Дослідження теоретичних засад організації моніторингу соціально-економічного розвитку територі-

альних громад виявили різноманітність підходів серед науковців. Хоча є загальний консенсус щодо важливості моніторингу як інструменту управління розвитком громад, проте існує декілька поглядів щодо визначення його сутності. Наприклад, О. В. Гавриленко [1, с. 127] розглядає організацію моніторингу як сукупність заходів, спрямованих на збір та аналіз інформації. Інші науковці (О. Ю. Чубукова [2, с. 124] та їхні колеги) акцентують увагу на процесуальному аспекті, визначаючи моніторинг як циклічний процес аналізу, оцінки та планування. О. Р. Процишин [3] розширює розуміння моніторингу, пов'язуючи його організацію зі стратегічним плануванням. Згідно з позицією автора, моніторинг не обмежується лише збором статистичних даних, а передбачає комплексний аналіз, спрямований на виявлення динамічних змін, потенційних ризиків і можливостей. Автор наголошує, що важливим аспектом є також інтеграція моніторингу в систему управління, що дає змогу забезпечити оперативну реакцію на зміни зовнішнього середовища та внутрішніх умов. Водночас О. М. Дутченко [4, с. 173] розглядає моніторинг як метод, який дає змогу систематизувати інформацію та оцінити ефективність діяльності. О. В. Мудрак [5, с. 73] зазначає, що впровадження комплексної системи моніторингу є стратегічним кроком для забезпечення сталого розвитку територій. О. О. Удалих [6] доповнює розуміння моніторингу через призму системи контролю. Автор наголошує, що система повинна охоплювати взаємопов'язані інформаційні, технічні, організаційні та методологічні компоненти, спрямовані на підвищення ефективності використання ресурсів і досягнення довгострокових цілей розвитку громади. Незважаючи на різноманітність підходів, усі дослідники підкреслюють важливу роль моніторингу в управлінні розвитком територіальних громад.

Результати. Поняття моніторингу в сучасних дослідженнях виходить за межі простого спостереження та збору даних. За визначенням економічного енциклопедичного словника, моніторинг передбачає систематичний аналіз діяльності економічних об'єктів. Водночас західні науковці підкреслюють проактивний характер

моніторингу, який полягає не лише у збиранні інформації, а й у формуванні коригованих дій у разі відхилення від запланованих траєкторій розвитку. Схожу думку підтримує і К. Вайс [7], яка акцентує увагу на контролі ефективності реалізації стратегічних заходів та цільового використання ресурсів.

Модель Л. П. Оленковської [8] пропонує поглиблений підхід до моніторингу, розбиваючи його на три взаємопов'язані рівні стратегічного планування. Перший рівень моніторингу стратегічного планування передбачає систематичний аналіз відповідності планів і програм розвитку загальним стратегічним цілям організації. Цей етап дає змогу оцінити, наскільки поточні дії узгоджені зі стратегічним курсом. Ключовими аспектами такого моніторингу є: забезпечення консистентності планування, аналіз орієнтації на результат, оцінка фінансової забезпеченості й ефективності системи планування загалом. Використання таких термінів, як «консистентність», «орієнтація на результат» і «системність», надає формулюванню наукової точності та дає змогу чітко визначити межі цього етапу моніторингу. Отже, перший рівень моніторингу слугує основою для виявлення потенційних розбіжностей між стратегічними цілями та поточними діями, а також для оцінки ефективності процесу планування.

Другий етап моніторингу спрямований на оцінку своєчасності виконання проєктів та їх окремих компонентів. Зважаючи на значний обсяг проєктів, що реалізуються одночасно, особливої актуальності набуває питання ефективного контролю над їх виконанням. Для забезпечення такого контролю можуть застосовуватися як прості інструменти (наприклад, таблиці), так і спеціалізоване програмне забезпечення. Деталізація стратегічних планів шляхом поділу їх на окремі завдання із чітко визначеними результатами є необхідною умовою для ефективного моніторингу. Крім відстеження виконання проєктів, важливо аналізувати причини відхилень від запланованих показників. Отримані дані дають змогу оперативного коригувати стратегічні плани й забезпечувати дотримання встановлених термінів.

Третій етап моніторингу передбачає використання системи показників для оцінки ефективності реалізації проєктів. Вибір оптимальних показників є одним із найбільш складних завдань на цьому етапі. Під час визначення показників потрібно враховувати такі критерії: доступність даних, надійність джерел інформації та мінімізацію впливу зовнішніх факторів [8].

Отже, можна визначити такі рівні моніторингу показників соціально-економічного розвитку громад за умови стратегічного планування:

1. Рівень стратегічної відповідності. Цей рівень фокусується на тому, наскільки плани та програми узгоджені зі стратегічними цілями організації. Це дає змогу перевірити, чи всі зусилля спрямовані на досягнення загальної мети.

2. Рівень операційної ефективності. На цьому рівні увагу приділяють тому, наскільки ефективно реалізу-

ються окремі проєкти та їхні компоненти. Моніторинг оперативності дає змогу своєчасно виявити потенційні проблеми та вжити необхідних заходів.

3. Рівень результативності. Третій рівень пов'язаний з оцінкою результатів проєктів за допомогою конкретних індикаторів (рис. 1).

Отже, моніторинг варто розглядати як системний процес, спрямований на збір, аналіз та інтерпретацію даних із метою оцінки ефективності реалізації стратегій і програм. Цей процес дає можливість не лише відстежувати досягнення поставлених цілей, але й виявляти відхилення від запланованих траєкторій розвитку. В контексті сучасних викликів моніторинг набуває статусу обов'язкового інструменту управління на рівні регіонального та місцевого розвитку в Україні. До того ж ключовою перевагою моніторингу є його здатність забезпечити як ретроспективний аналіз досягнутих результатів, так і прогностичну оцінку майбутніх тенденцій. На основі отриманих даних стає можливим своєчасне коригування стратегій та адаптація до змін зовнішнього середовища. Сфера застосування моніторингу постійно розширюється, охоплюючи широкий спектр галузей і сфер діяльності, що свідчить про його універсальність та актуальність.

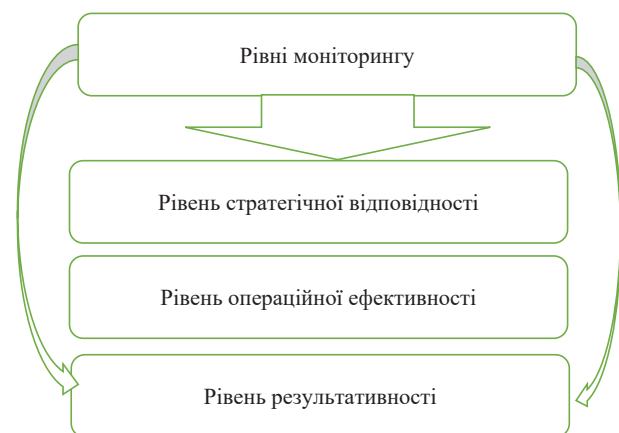

Рис. 1. Рівні моніторингу

* Джерело: розроблено автором за [8].

Ключовими аспектами моніторингу є:

- *систематичність*. Моніторинг передбачає регулярний і структурований збір даних;
- *комплексність*. Зібрана інформація використовується для різних цілей: від удосконалення внутрішніх процесів до зовнішньої комунікації;
- *орієнтація на результат*. Мета моніторингу – не лише збір даних, а і їхнє практичне застосування для покращення результатів діяльності.

Отже, моніторинг розглядаємо як невід'ємний складник ефективного управління, який сприяє підвищенню прозорості, підзвітності й результативності діяльності організацій.

Систематизація досліджень різних учених дала змогу сформуванати чотири теоретичні підходи до визначення моніторингу: як системи, як процесу, як трирівневої моделі та як безперервного спостереження (рис. 2).

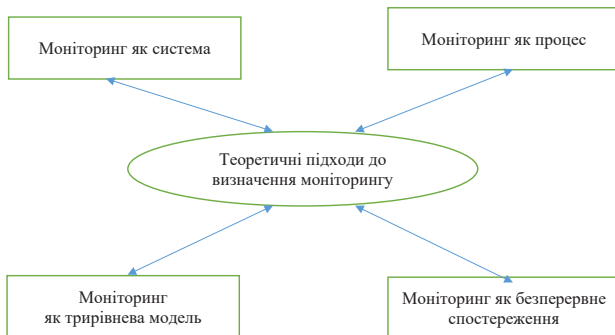

Рис. 2. Теоретичні підходи до визначення моніторингу

* Джерело: розроблено автором за [1–9].

Моніторинг розвитку територіальних громад є складним систематичним процесом, що передбачає збір, аналіз та інтерпретацію різноманітних даних із метою оцінки ефективності реалізації стратегій і програм розвитку. Цей процес дає змогу відстежувати динаміку змін у громаді, виявляти тенденції та оцінювати вплив різних факторів на забезпечення показників сталого розвитку.

Одним із ключових викликів у сфері моніторингу є організація та управління великими обсягами даних. Створення ефективних систем зберігання, обробки й аналізу даних є необхідною умовою для отримання достовірних і актуальних результатів. Крім того, важливим завданням є забезпечення відкритого доступу до даних для всіх зацікавлених сторін, зокрема органів місцевого самоврядування, громадських організацій і мешканців громади.

Розробка точних інструментів вимірювання змін є ще одним складним завданням. Для різних сфер розвитку потрібні різні показники, що ускладнює створення єдиної системи моніторингу. Крім того, важливо враховувати суб'єктивні фактори, наприклад, як оцінюють жителі якість життя, що ускладнює кількісну оцінку деяких аспектів розвитку.

Важливим питанням є також визначення цільової аудиторії для отриманої інформації та розробка ефективних механізмів її комунікації. Інформація про розвиток громади повинна бути доступною та зрозумілою для широкого кола користувачів, зокрема місцевих посадовців, громадських організацій і мешканців.

Вибір індикаторів для моніторингу стратегії є одним з основних етапів у процесі стратегічного управління. Від правильності підібраних індикаторів залежить ефективність оцінки досягнення стратегічних цілей організації та своєчасність коригування стратегічних планів. Індикатори мають відповідати низці критеріїв: бути чіткими, вимірними, порівнянними й доступ-

ними. Особливу увагу слід приділяти індикаторам, що стосуються гендерної рівності. Для регіональних стратегій бажано використовувати індикатори, які застосовуються на державному рівні. Однак для повноцінного моніторингу потрібно створити цілісну систему, яка передбачатиме не тільки перелік індикаторів, але й процедури їхнього обчислення та аналізу.

Для підвищення ефективності системи моніторингу соціально-економічного розвитку територіальних громад потрібно розширити спектр використовуваних індикаторів. Окрім фінансової самодостатності, варто звернути увагу на такі аспекти:

Макроекономічна ефективність. Доцільно ввести такі показники: середньомісячна заробітна плата працівників територіальної громади (грн); кількість зайнятих економічною діяльністю у віці 15–70 років (тис. осіб); рівень безробіття населення у віці 15–70 років за методологією Міжнародної організації праці (% до економічно активного населення відповідного віку); продуктивність праці (% до попереднього року); загальний обсяг імпорту й експорту (грн) тощо.

Демографічна ситуація. Доцільно ввести такі показники: чисельність народжених (тис. осіб), чисельність померлих (тис. осіб), чисельність чоловіків / жінок (тис. осіб), міграційний приріст / зменшення населення (осіб); кількість захворювань на різні хвороби на 100 осіб наявного населення; чисельність зареєстрованих безробітних (осіб) за причинами незайнятості, статтю, віковими групами, освітою; рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних (%), структура зайнятого населення за професійними групами (%); динаміки зміни загальної кількості осіб – здобувачів освіти територіальної громади в розрізі рівнів освіти (осіб) тощо.

Соціальна й інфраструктурна розвиненість. Доцільно ввести такі показники: наявність доріг різного підпорядкування (км), оснащеність доріг дорожнім маркуванням і знаками, кількість закладів культури, спорту та дозвілля (од.), витрати на модернізацію та оснащення закладів культури, спорту та дозвілля (грн), обсяг виконання робіт з енергозбереження (грн) тощо.

У контексті забезпечення інклюзивності економічного розвитку доцільно ввести такі показники, як індекс інклюзивного розвитку. Використання індикаторів, аналогічних до Індексу інклюзивного розвитку (IDI) Світового економічного форуму, дасть змогу оцінити, наскільки економічне зростання громади є справедливим і сприяє розвитку всіх верств населення. Тобто індекс інклюзивного розвитку (IDI), запропонований Всесвітнім економічним форумом, є багатовимірним індикатором, завдяки якому можна оцінити не лише економічні досягнення країни, але й рівень соціальної справедливості, якості життя населення та стійкості розвитку.

Потрібно зазначити, що концепція інклюзивного економічного зростання та розвитку, запропонована Всесвітнім економічним форумом, надає комплексний

підхід до оцінки ефективності національних економік. Крім традиційних економічних показників, вона акцентує увагу на соціальній справедливості та рівності. Індекс інклюзивного розвитку (ІІІ) як ключовий індикатор цієї концепції дає змогу не лише ранжувати країни за рівнем розвитку, а й оцінити їхні успіхи в забезпеченні рівних можливостей для всіх верств населення, незалежно від статі, віку, етнічної приналежності та інших характеристик. Особливу увагу при цьому варто приділяти гендерній рівності, враховуючи гендерно чутливі стратегії розвитку [10].

Під час формування системи індикаторів для моніторингу соціально-економічного розвитку територіальних громад потрібно дотримуватися таких вимог:

- *надійність та об'єктивність джерел даних*. Індикатори повинні базуватися на інформації, отриманій з достовірних і незалежних джерел;
- *вимірюваність*. Індикатори мають бути кількісними та виражатися в конкретних одиницях виміру, що дає змогу проводити порівняльний аналіз;
- *регулярність і періодичність*. Індикатори повинні дозволяти відстежувати динаміку змін у часі з достатньою частотою для виявлення трендів;
- *перевірюваність*. Індикатори мають бути підтверджені незалежними оцінками та іншими методами дослідження;
- *доступність і практичність*. Збір даних для розрахунку індикаторів повинен бути економічно обґрунтованим і не потребувати надмірних ресурсів;
- *релевантність*. Індикатори мають відповідати цілям моніторингу та відображати конкретні аспекти соціально-економічного розвитку громади;
- *чутливість*. Індикатори повинні бути чутливими до змін, які відбуваються у громаді, та не залежати від впливу сторонніх факторів.

Дотримання цих вимог забезпечить отримання достовірної та повної інформації про стан соціально-економічного розвитку територіальної громади, що потрібно для ухвалення ефективних управлінських рішень.

Висновки. Отже, моніторинг – це систематичний процес збору, обробки й аналізу кількісних і якісних

даних, спрямований на оцінку стану та динаміки розвитку об'єкта дослідження. Застосування визначених індикаторів дає змогу отримати об'єктивну інформацію про актуальні тенденції та перспективи розвитку. У контексті стратегічного управління територіальними громадами моніторинг відіграє вирішальну роль, забезпечуючи органи місцевого самоврядування необхідними даними для ухвалення ефективних управлінських рішень. Результати моніторингу сприяють підвищенню прозорості та підзвітності органів влади перед громадою, а також дають змогу своєчасно коригувати стратегії розвитку відповідно до змін внутрішнього та зовнішнього середовища.

Для забезпечення всебічної та об'єктивної оцінки соціально-економічного розвитку територіальних громад потрібно застосовувати комплексний підхід, що передбачає використання широкого спектра індикаторів, які охоплюють економічні, соціальні, демографічні та інфраструктурні аспекти. Водночас, зважаючи на різноманітність громад за своїми характеристиками, потрібно забезпечити гнучкість системи моніторингу, щоб була можливість адаптувати перелік індикаторів до специфічних умов кожної окремої території. Паралельно з індивідуалізацією актуальним є завдання розробки уніфікованої системи індикаторів, що дасть змогу проводити порівняльний аналіз між різними громадами та відстежувати загальні тенденції розвитку на національному рівні. Сучасні тенденції розвитку наголошують на важливості інклюзивного підходу, який передбачає забезпечення рівних можливостей для всіх верств населення, тому система моніторингу повинна мати гендерні та соціальні показники. Для забезпечення міжнародної порівнянності й оцінки прогресу на глобальному рівні потрібно використовувати міжнародні стандарти та методики, зокрема Індекс інклюзивного розвитку (ІІІ). Стратегічні плани розвитку громад є важливим джерелом інформації для моніторингу, оскільки вони містять детальний опис цілей та очікуваних результатів. Для забезпечення ефективності системи моніторингу потрібно забезпечити її динамічність і регулярне оновлення з урахуванням змін у зовнішньому середовищі та внутрішніх умовах розвитку громади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гавриленко О. В. Організація моніторингу і контролю економічних результатів в процесі управління аграрними підприємствами. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. № 4 (1). С. 127–134.
2. Чубукова О. Ю., Геселева Н. В., Синенко О. І. Інформаційний моніторинг : навч. посіб. Київ : КНУТД, 2011. 200 с.
3. Процишин О. Р. Проблеми реалізації моніторингу регіональних і місцевих стратегій. *Науково-технічний журнал*. 2018. Вип. 3 (131). С. 32–36.
4. Дутченко О. М. Моніторинг кредитної операції як інструмент забезпечення ефективності проведення банківського кредитування. *Бізнес Інформ*. 2012. № 2 (409). С. 173–175.
5. Мудрак О. В. Організація та вдосконалення системи екологічного моніторингу заповідних територій Поділля. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2014. № 24.5. С. 63–74.
6. Удалих О. О. Організація моніторингу економічної ефективності капіталовкладень в системі водопостачання промислових підприємств. *Ефективна економіка*. 2. 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3821> (дата звернення: 03.10.2024).

7. Вайс К. Г. Оцінювання: методи дослідження програм та політики. Пер. з англ. Р. Ткачука та М. Корчинської; наук. ред. пер. О. Кілієвич. Київ : Основи, 2000. 671 с.
8. Оленковська Л. П. Моніторинг виконання та оцінювання впровадження стратегічних планів міст. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 3. 2015. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=825> (дата звернення: 03.10.2024).
9. Сологуб С. Теоретичні засади організації моніторингу соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. *Аграрна економіка*. Т. 15 (3–4). 2022. URL: http://agrarianeconomy.lnau.edu.ua/images/docs/ae_2022_15_3-4/AE-15_3-4_11.pdf (дата звернення: 03.10.2024).
10. Власенко Ю. Г., Власенко Т. О. Класифікація країн на основі показників індексу інклюзивного розвитку. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Том 31 (70). № 2, 2020. С. 57–61.

REFERENCES:

1. Havrylenko O.V. (2019). Organization of monitoring and control of economic results in the process of managing agricultural enterprises. *Ukrainian Journal of Applied Economics*, 4 (1), 127–134 [in Ukrainian].
2. Chubukova O.Yu., Geseleva N.V., Synenko, O.I. (2011). *Information monitoring* [Information monitoring]. Kyiv: KNUTD [in Ukrainian].
3. Protsyshyn O.R. (2018). Problems of implementing monitoring of regional and local strategies. *Scientific and Technical Journal*, 3 (131), 32–36 [in Ukrainian].
4. Dutchenko O.M. (2012). Monitoring of credit operations as a tool for ensuring the effectiveness of banking lending. *Business Inform*, 2 (409), 173–175 [in Ukrainian].
5. Mudrak O.V. (2014). Organization and improvement of the system of environmental monitoring of the protected areas of Podillia. *Scientific Bulletin of the National Forestry University of Ukraine*, 24 (5), 63–74 [in Ukrainian].
6. Udalikh O.O. (2015). Organization of monitoring of the economic efficiency of capital investments in water supply systems of industrial enterprises. *Effective Economy*, 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3821> (date of access 03.10.2024) [in Ukrainian].
7. Weiss C.H. (2000). *Evaluation: Methods for studying programs and policies* (R. Tkachuk & M. Korchynska, Trans.). Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
8. Olenkovska L.P. (2015). Monitoring the implementation and evaluation of the implementation of city strategic plans. *Public Administration: Improvement and Development*, 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=825> (date of access 03.10.2024) [in Ukrainian].
9. Solohub S. (2022). Theoretical foundations of organizing the monitoring of the socio-economic development of united territorial communities. *Agrarian Economy*, 15 (3–4). URL: http://agrarianeconomy.lnau.edu.ua/images/docs/ae_2022_15_3-4/AE-15_3-4_11.pdf (date of access 03.10.2024) [in Ukrainian].
10. Vlasenko Yu.H., Vlasenko T.O. (2020). Classification of countries based on the inclusive development index indicators. *Scientific Notes of V.I. Vernadsky Taurida National University. Series: Economics and Management*, 31 (70), 2, 57–61 [in Ukrainian].